

ફોજદારી કેસ નં.૨૭૭૩/૨૦૨૬ ના કામે આંક-૧ લગત હુકમ :-

૧) સાંભળ્યા, કેસનું રેકર્ડ વંચાણે લેતા ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડ, ૧૯૭૩ની કલમ-૧૫૪ મુજબ પોલીસ સ્ટેશનમાં દાખલ થયેલ ફરિયાદ ઇન્ફોર્મેશન રીપોર્ટ (એફ.આઈ.આર.)નાં અનુસંધાને તપાસ કરનાર અધિકારીએ તપાસનાં અંતે આ કામનાં આરોપી વિરુદ્ધ મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-૧૮૫ તથા ગુજરાત પ્રોહીબીશન એક્ટની કલમ-૬૬(૧)(બી) હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાનું ચાર્જશીટ દાખલ કરેલ છે.

૨) ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડ, ૧૯૭૩ની કલમ-૪ મુજબ ભારતનાં ફોજદારી અધિનિયમ અને બીજા કાયદા અન્વયેનાં ગુનાઓની ઇન્સાફી કાર્યવાહી બાબતે જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે અને કલમ-૪(૨) મુજબ બીજા કોઈ કાયદા અન્વયેનાં તમામ ગુનાઓની પોલીસ તપાસ, ઇન્સાફી કાર્યવાહી અને અન્ય કાર્યવાહી જો તે કાયદાઓમાં જોગવાઈ કરવામાં આવેલ હોય તો તે મુજબ અન્યથા સદર અધિનિયમની કલમ-૪ મુજબ કરવાની રહે છે. હાલનાં કેસમાં મોટર વ્હીકલ એક્ટની જોગવાઈઓને ધ્યાનપૂર્વક વંચાણે લેવામાં આવે તો તેમાં ગુનાઓની પોલીસ તપાસ, ઇન્સાફી કાર્યવાહી અને અન્ય કાર્યવાહી બાબતે કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ નથી જેથી ફિ.પ્રો.કોડની કલમ-૪(૨) મુજબ કાર્યવાહી કરવાની થાય છે. મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-૧૮૫ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના સંદર્ભે પ્રથમ વખતનાં ગુના માટે છ માસ સુધીની સાદી કેદની સજા અથવા દસ હજાર રૂપિયાનો દંડ અથવા બંને, બીજા અને ત્યારપછીનાં ગુના બદલ બે વર્ષ સુધીની સજા અથવા પંદર હજાર રૂપિયાનો દંડ અથવા બંને તે રીતે જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-૧૮૫ હેઠળ આચરવામાં આવતો ગુનો કોગ્રીઝેબલ છે કે નોન-કોગ્રીઝેબલ છે તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ નથી જેથી સદર ગુનો કોગ્રીઝેબલ છે કે નોન-કોગ્રીઝેબલ છે તે નક્કી કરવા ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડ, ૧૯૭૩ નાં શીડ્યુઅલ-૧ નાં ભાગ-૨, ક્રમાંક-૩ માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ જે ગુનામાં ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતની કેદની સજા અથવા માત્ર દંડની શિક્ષાને પાત્ર ગુનો હોય તો તે નોન-કોગ્રીઝેબલ ગુનો ગણાય છે અને તેથી મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-૧૮૫ મુજબનાં શિક્ષાને પાત્ર ગુનો પણ નોન-કોગ્રીઝેબલ ગુનો ગણાય. આ સંદર્ભે મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-૨૦૨ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેવી આવશ્યક જણાતી હોય તે નીચે મુજબ છે.

Section-202: Power to arrest without warrant

(1) A police officer in uniform may arrest without warrant any person who in his presence commits an offence punishable under section 184 or section 185 or section 197: Provided that any person so arrested in connection with an offence punishable under section 185 shall, within two hours of his arrest, be subjected to a medical

examination referred to in section 203 and Section 204 by a registered medical practitioner failing which he **shall be released from custody.**

(2) **A police officer in uniform** may arrest without warrant any person, who has committed an offence under this Act, if such person refuses to give his name and address.

(3) A police officer arresting without warrant the driver of a motor vehicle shall if the circumstances so require take or cause to be taken any steps he may consider proper for the temporary disposal of the vehicle.

૩) ધી મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-202માં પોલીસ ઓફિસરને વોરંટ વગર ધરપકડ કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે પણ ધરપકડ કરવાની એકમાત્ર સત્તા હોવાનાં કારણ માત્રથી આ ગુનો કોમ્પ્લીઝેબલ ગણાય, મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ ચાર્જશીટનાં આધારે કોમ્પ્લીઝન્સ લઈ શકે, પોલીસે કરેલ ચાર્જશીટને ફરીયાદ તરીકે ગણી શકાય વિગેરે મુદ્દાઓ બાબતે અને મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-185, 202 અને 203 નાં સીધા પરીપેક્ષમાં (1) મહેબુબ કોચા મોઈદી વિ.રાજ્ય, 2011 ક્રિ.લો.જ.2795, (2) પોરીન્યુ ટી.કે. વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરાલા, ક્રિ.પ.અ.નં.1082/2011, (3) સંદિપ ઈન્દ્રવદન સાગર વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને બીજા, 2013 ક્રિ.લો.જ.1147, (4) સીગ્મોન ઉર્ફે પ્રકાશ વિ. કેરેલા રાજ્ય 2014 ક્રિ.લો.જ.4657, (5) રાની શશાંક દોષી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (ડીવીઝન બેન્ચ) (2014) 1 બીઓએમસીઆર (કાઈમ) 339, (6) પબ્લિલ પ્રોસીક્યુટર વિ. એ.વી.રમીહા 1958 ક્રિ.પ.અ.નં.702/2011, (7) પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિ. જોગીન્દર મલિક, 1979 ક્રિ.લો.જ.549, (8) નારાયણસિંહ વિ. રાજ્ય 1986 (1) કાઈમ્સ 535 નાં ચૂકાદાઓમાં નામ. વડી અદાલતોએ ઉપસ્થિત થયેલ તમામ મુદ્દાઓની વિગતવાર ચર્ચા કરી સ્પષ્ટ રીતે એવા ન્યાયિક અવલોકનો અને નિર્ણયો કરેલ છે કે મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-202 માં પોલીસને વોરંટ વગર ધરપકડ કરવાની જે સત્તા આપવામાં આવેલ છે તે બે શરતો ઉપર આધારીત છે જેવી કે (1) પોલીસ ઓફિસર યુનિફોર્મમાં હોવા જોઈએ અને ધરપકડનાં બે કલાકમાં રજીસ્ટર્ડ મેડિકલ પ્રેક્ટીશ્નર પાસે આરોપીને રજૂ કરવા ફરજિયાત છે તથા (2) યુનિફોર્મમાં સજ્જ પોલીસ ઓફિસરની હાજરીમાં આ અધિનિયમ મુજબનો ગુનો કરવામાં આવેલ હોય તો જ પોલીસ ઓફિસરને ધરપકડની સત્તા રહેલી છે. મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-202 અને 203 માં પોલીસને ધરપકડની કોઈ અનિયંત્રિત સત્તા આપવામાં આવેલ નથી. ધરપકડની આવી સત્તા સંજોગો અનુરૂપ સ્પેશ્યલ કાર્યવાહી હેતુ જ આપવામાં આવેલ છે. ધરપકડની આવી નિયંત્રિત સત્તા હોવાનાં કારણ માત્રથી જ મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-

184, 185 અને 197 મુજબનાં ગુનાઓ કોગ્રીઝેબલ બની જતા નથી. મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-185 મુજબનાં ગુના બાબતે કરવામાં આવેલી સજાની જોગવાઈ સાથે ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડ, 1973 નાં શીડ્યુઅલ-1 નાં ભાગ-2 નાં ક્રમાંક નં.3 માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ ધ્યાને લેતા સદર ગુનો સ્પષ્ટપણે નોન-કોગ્રીઝેબલ ગુનો ગણાય અને તેથી તે બાબતે ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ-155(2)માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબની પરવાનગી લીધા જો તપાસ કરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાય છે. મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ ચાર્જશીટનાં આધારે કોગ્રીઝન્સ લઈ શકે નહીં. પોલીસ દ્વારા કરવામાં આવેલ આવી ચાર્જશીટને ફરીયાદ તરીકે પણ માન્ય રાખી શકાય નહીં એવા સ્પષ્ટ રીતે ન્યાયિક અવલોકનો કરી નિર્ણયો આપવામાં આવેલ છે.

જ) નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તિલકનગર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લીમિટેડ વિ. આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય, 2011 (15) એસ.સી.સી.571, કેશવલાલ ઠાકુર વિ. બિહાર રાજ્ય, 1996 (4) કાઈમ્સ (સુપ્રિમકોર્ટ) 121 તેમજ નામ. હાઈકોર્ટ દ્વારા મણીચંદ વિ. રાજ્ય 1999 ક્રિ.લો.જ. (દિલ્હી) 1512, એસ. મસ્થાન વિ. પી.એસ.આર. અંજાને ચેલ્લુ, 2003 ક્રિ.લો.જ.248, અરૂણકુમાર ભાર્ગવ વિ. મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય, 2002 ક્રિ.લો.જ.21, અવિનાશ મધુકર મુખડેકર વિ. રાજ્ય, 1983 ક્રિ.લો.જ.1833, પ્રભાકર પાંડુરંગ સાંજગીરી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, 1986 (1) કાઈમ્સ (બોમ્બે) 168, શિવાનંદ ગીરધર નાઈક વિ. સબ ઈન્સ્પેક્ટર પોલીસ 2000 ક્રિ.લો.જ.4776 (બોમ્બે), મનમથાગીરી વિ. ઓરીસ્સા રાજ્ય, 2002 (1) કાઈમ્સ 464 નાં કેસોમાં નામ. અદાલતોએ એવા સ્પષ્ટ ન્યાયિક અવલોકનો કરેલ છે કે ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ-155(2)માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ એ ફરજિયાત સ્વરૂપની જોગવાઈ છે. આથી, આ જોગવાઈનું પાલન કર્યા વગર પોલીસ ગુનાની તપાસ કરી શકે નહીં. આમ છતાં જો તપાસ કરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાય છે. મેજિસ્ટ્રેટ આવા કેસમાં પોલીસ ચાર્જશીટનાં આધારે કોગ્રીઝન્સ લઈ શકે નહીં. ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની કલમ-પ૦૭ મુજબની આ એવી ગેરકાયદેસરતાઓ છે કે જેનાથી સમગ્ર કાર્યવાહી દૂષિત બને છે.

પ) ઉપરોક્ત ચર્ચા કર્યા મુજબ આ પ્રકારનાં ગુનાનું કોગ્રીઝન્સ લઈ પ્રોસેસ ઈશ્યુ કરવામાં આવે તો તે માન્ય ગણાય નહીં અને હકુમત વિહીન કાર્યવાહી હોય તે શરૂઆતથી જ નિર્રથક ગણાય છે અને તેથી આવી નિર્રથક કાર્યવાહી પાછળ અદાલતનો સમય વ્યર્થ કરવો ન્યાયોચિત જણાતો ન હોય ભારતીય નાગરીક સંરક્ષા સંહિતાની કલમ-૨૮૧ મુજબ આરોપી વિરુદ્ધ આક્ષેપિત ગુનાની કાર્યવાહી બંધ કરી ન્યાયનાં વિશાળ હિતમાં નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

:: આખરી હુકમ ::

- ભારતીય નાગરીક સંરક્ષા સંહિતાની કલમ-૨૮૧ અન્વયે આરોપી વિરુદ્ધ મોટર વ્હીકલ એક્ટની કલમ-185 હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાની કાર્યવાહી બંધ કરી આરોપીને ડિસ્ચાર્જ કરવાનો/છોડી મુકવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે તથા ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની કલમ-૨૭૫(૧)ની જોગવાઈ હેઠળ ધી ગુજરાત પ્રોહીબીશન એક્ટની કલમ-66(1)(બી) મુજબ સજાપાત્ર ગુના અન્વયે આરોપીએ તે ગુનો કબૂલ કરેલ હોય રૂ.૧૦૦/- (રૂપિયા સો પુરા)નાં દંડની સજાનો હુકમ કરવામાં આવે છે અને આરોપી જો દંડની રકમ ન ભરે તો દિન-1 ની સાદી કેદની સજા કરવાનો આથી હુકમ કરવામાં આવે છે.
- સદર ગુનાનાં કામે કબજે કરેલ મુદ્દામાલ વાહન પરત્વે વચગાળાનાં તબક્કે કોઈ હુકમ થયેલ ન હોય સદર મુદ્દામાલ વાહન તેનાં માલિકીનાં પુરાવાની યોગ્ય ખરાઈ કરી તેને પરત કરવાનો આથી સંબંધિત પો.સ્ટે.નાં જવાબદાર અધિકારીશ્રીને હુકમ કરવામાં આવે છે અને સદર હુકમની અમલવારી થયા બાદ દિન-10 માં તે સંબંધે અત્રેની અદાલતને રીપોર્ટ કરવાનો આથી આદેશ કરવામાં આવે છે.
- સમય મર્યાદાની જોગવાઈઓને આધિન રહી અધિકૃત ઓથોરીટી આરોપી વિરુદ્ધ ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ-300(5) મુજબ ફરી કેસ દાખલ કરી શકશે.

હુકમ આજરોજ યોજવામાં આવેલ સ્પેશ્યલ મેજિસ્ટ્રીયલ સીટીંગમાં તા.૧૪મી, માહે: માર્ચ, સને:૨૦૨૬ના રોજ ખુદી અદાલતમાં જાહેર કરવામાં આવેલ છે.

તારીખ: ૧૪/૦૩/૨૦૨૬
સ્થળ: રાજકોટ.

(દિપાલી દીનેશચંદ્ર શાહ)
બીજા અધિક જ્યુ.મેજિસ્ટ્રેટ ફસ્ટે ક્લાસ
રાજકોટ. જજ કોડ નં.જજે.૦૧૫૫૧

ફોજદારી દંડની રકમ રૂ.૧૦૦/- અંકે રૂપિયા સો પુરા
દંડની પહોંચ નં..... તા. / /૨૦૨૬થી
વસુલ લીધી.

સુપ્રી./નાઝીર
ચીફ જ્યુ.મેજ. કોર્ટ,
રાજકોટ.